

“L’escola és clau si volem defensar l’ús normatiu del tortosí”

CARLES M. CASTELLÀ ESPUNY (TORTOSA, 1971)

Professor i doctor en filologia catalana. Autor d'*Els parlars del Baix Ebre*, premi Francesc de Borja Moll de dialectologia (IEC)

Els dialectes fan més rica una llengua?

Sempre. Una llengua es compon a partir dels dialectes geogràfics. L'estàndard català és bastant composicional, perquè agafa trets de diferents dialectes.

N'hi ha un que pesa més.

Però no és millor que els altres.

A l'Ebre ens ha costat espolsar-nos els complexos.

Encara hi són. Les generacions més grans mantenen el complex d'autoodi o infravaloració. Tendim a pensar que el que parlem no és correcte. A canvi, hi hem guanyat amb les noves generacions; gràcies sobretot a l'escola, entenen que allò que parlen és un dialecte tan vàlid com un altre.

Com hem d'anomenar el nostre dialecte?

Tortosí és el terme acceptat a nivell tècnic, històricament, per a referir-se al que parlem aquí.

A Amposta i la Ràpita també parlen tortosí?

Sí, és clar. Una cosa és el parlar ampostí o rapitenc, però el diccionari normatiu diu que el tortosí és la varietat parlada a l'àrea central del domini lingüístic, que inclou les comarques de l'Ebre, Matarranya, Ports i Maestrat. El tortosí és un subdialecte de l'occidental que cal reivindicar.

Ebrenc?

Pot semblar més políticament correcte o de moda, però seria excloent respecte als que viuen més enllà del riu Sénia. Els lingüistes ens basem en criteris lingüístics.

En la seua tesi defensa el tortosí com a dialecte de transició i clau de volta de la unitat de la llengua.

Al Baix Ebre s'entrecruen maneres diferents de dir les coses, amb trets del nord i del sud. És una transició contínua, una gradació subtil.

Diu que cal més lleialtat al parlar propi davant la varietat de prestigi, si volem preservar-lo.

No és fàcil perquè hem de parlar de registre. Com valorem el nostre dialecte? El restringim al col·loquial o li donem una representativitat als mitjans i l'escola? Si està acceptat dir i escriure *este, esta, meua, xarrar o nadar*, per què no els fem?

“Cal una major formació en el nostre dialecte per al professorat que exercix en estes terres. Hi ha paraules admeses que no fem pensant que són incorrectes”

“Si està acceptat dir i escriure 'este, esta, meua, xarrar o nadar' per què no els fem?”

“TV3 utilitza una varietat de català que arriba a més gent, a canvi d'aigüar la llengua”

S'explica a l'escola, això?

Aquí hi ha faena a fer. Caldria veure quin coneixement té el professorat de la norma i les possibilitats que ofereix. Cal una major formació en el nostre dialecte per als professors que exercixen aquí.

Si no, serà difícil conservar determinats trets.

Ho veiem a Paülis, per exemple. És l'únic poble del Baix Ebre on es distingeix la pronunciació de la v respecte de la b. I s'acabarà perdent si des de l'escola no s'insistix que és del tot correcta.

El seu estudi es nodrix, en bona part, gràcies a les fonts orals.

Més de 80. Que m'han mostrat l'existència d'una gran riquesa lèxica. He conegut paraules que mai havia sentit. La *marieta* es diu *boriol* o *coriol* en molts llocs. A l'*escorpi* o *xaveta*, a Xerta o Benifallet hi diuen *reclau* i, a Tivenys, *esteveta*. A Bitem, un *parallofer* és un *mentider*.

Reclama fer reviu paraules que estem a punt d'oblidar.

Algunes potser es fossilitzaran en dites o refranys. Però altres, més habituals, com les *tirandes* en comptes de *regnes*, cal reivindicar-les.

Els francesos opten per *mot de passe* en comptes de *password*. Hi ha llengües que es defensen millor davant els estrangerismes?

El TERMCAT és l'encarregat de posar-hi ordre. El diccionari normatiu, fins que el mot no està ben assentat, no li dona entrada. Ara, a l'escola, parlem molt de *gamificació*, quan podem dir-ne *ludificació*.

El castellà és el gran influenciador.

Perquè la nostra llengua no té encara tots els usos normals garantits. El pes del castellà fa que mitjans com TV3 acaben donant per bons *vivenda* o *disfrutar*, malgrat que no apareixen al diccionari. Els mitjans públics utilitzen una varietat que arriba a més gent, a canvi d'aigüar la llengua.

Els periodistes, a l'Ebre, tenim una pressió afegida a l'hora de fer la nostra feina.

El punt d'equilibri no és fàcil. Els filòlegs no donem una solució perquè és el periodista, o el mitjà, qui ha de triar el model lingüístic.

La prioritat és fer-nos entendre.

Utilitzant l'occidental també hi ha coses que es diuen de manera diferent a Flix o a Deltebre. Penseu que s'ha d'apostar per la varietat d'aquí, adequant-vos al públic a qui us dirigeu i amb formes que siguin comprensibles per a la majoria. Però val a dir que s'ha avançat molt en els últims 20 anys.

Ha deixat d'emprar el masculí com a genèric?

No.

Troba que fa res mal fet?

No, però tinc la sensació d'estar una mica sol. Aquest és un tema més polític que lingüístic. Està bé fer-ho al començament d'un parlament (senyores, senyors), però si n'abuses et pots fer pesat i vas a perill de fer el ridícul.

A França se n'han cansat i han prohibit el llenguatge inclusiu a l'escola. En castellà, en alguns llocs, triomfa la fórmula “todos, todas, todes”.

No puc entendre que s'haja de crear una forma nova per a fer, suposadament, més visibles les dones. La llengua no solucionarà este problema. S'ha de fer des d'altres instàncies i cada u individualment.

És optimista sobre el futur del català?

És difícil, però ho hem de ser, malgrat tot. Estem guanyant parlants, sobretot a les nostres terres. A l'escola, la llengua d'ús habitual és el català. Això fa que els nous n'aprenen més. És útil aprendre-la. Per altre costat, estem veient castellanismes que mai havíem sentit: *rubio, da igual, me dona asco, se m'ha caigut...* Els joves no consumixen català. I l'oferta a les xarxes o plataformes de televisió no hi ajuda.